

nis 4, dicitur: *Qui manet in Charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* Qui ergo in charitate manet, non solum habet donum creatum, sed illo mediante ita Deo conjungitur, ut vere Deus sit in eo, juxta illud Joannis 14: *Ad eum veniemus, etc.* Et illud: *Apud vos manebit et in vobis erit:* Hæ igitur et similes locutiones frequenter in Scriptura repetitæ verificari non possunt per solam infusionem gratiæ creatæ: ergo oportet fateri aliquo modo magis proprio ipsammet personam divinam mitti.

9. *Dubium.—Responsum.*—Difficultas vero est in explicando, quis possit esse iste modus, quo persona ipsa divina dari dicatur ultra dona sua. Quia quod attinet ad realem et intimam existentiam in anima, certum est, neque acquiri, quia persona divina non movetur et anima supponitur præexistens, neque etiam augeri ex parte Dei, propter eandem immutabilitatem, neque ex parte animæ, quia illa indivisibilis est, et toti Deo est totaliter, et intime præsens secundum essentiam, nec in eo modo præsentia, vel existentia Dei in re aliqua potest dari magis, vel minus. Quo supposito solum videtur adjungi major, vel minor effectus Dei in anima, quod totum videtur pertinere ad dona creata et eorum infusionem, non vero ad peculiarem donationem ipsiusmet personæ increatæ. Ad hoc respondet D. Thomas, 1 p., q. 8, a. 3, et q. 43, a. 3, dari modum specialem, quo Deus est in creatura rationali, sicut cognitum in cognoscente et sicut amatum in amante. Nam creatura rationalis attingit ad Deum ipsum per hanc operationem cognitionis et amoris, et ideo dicitur Deus esse in ipsa, et habitare in ea tanquam in templo suo. Intelligit autem D. Thomas Deum esse hoc modo in homine per cognitionem et amorem, non sigillatim, sed simul et conjunctim, et ita concludit esse per gratiam, per quam homo perfecte cognoscit et amat Deum, recipitque potestatem fruendi Deo in se existentem, quantum in hac vita potest, per quod disponitur ad perfecte fruendum in alia.

10. *Inde insurgit difficultas.*—Sed adhuc superest difficultas, quia objectum cognitum et amatum duplici ratione dicitur esse in amante, et cognoscente: uno modo secundum esse repræsentativum, quod habet in Verbo, quo cognoscitur et per modum cujusdam impulsus per amorem. Alio modo tantum objective. Si ergo sit sermo de priori modo, Deum esse in anima ut objectum cognitum et amatum, nihil aliud est, quam fieri in homine vel conceptum quemdam supernaturali modo re-

præstantem Deum, ratione cujus dicitur Deus esse intra hominem, sicut cognitum in cognoscente, vel fieri in voluntate hominis supernaturali quemdam impetum amoris in Deum, ratione cujus et homo ipse dicitur esse in Deo tanquam in termino suæ inclinationis et Deus in eo tanquam trahens ipsum. At vero totum hoc non excedit existentiam Dei in homine per dona creata cognitionis et amoris, nam ab illis extrinsece denominatur Deus sic existens in homine. Nam quod in homine vere et realiter existit, non est aliud, quam conceptus mentis et impulsus voluntatis. Si vero sit sermo de alio modo existendi solum ut objectum cognitum et amatum, sic multo evidentius est, illam esse denominationem extrinsecam, quæ non requirit vi sua existentiam Dei intra hominem. Sic enim etiam objectum longissime distans esse potest in me tanquam cognitum et amatum. Et si Deus per immensitatem suam non esset intra hominem, sed in cælo tantum et in homine fieret cognitio et amor Dei: esset Deus in homine ut cognitum in cognoscente et amatum in amante. Et tunc non esset illa ratio sufficiens, ut diceretur Deus ipse, quoad suam personam et substantiam dari homini. Imo etiam homo in puris naturalibus existens, si ejus cognitionem et amorem naturalem acquireret, diceretur habere Deum ut objectum cognitum et amatum, et tamen non propterea diceretur Deus ipse quoad substantiam suam dari se tali homini, aut esse in illo proprio et speciali modo.

11. *Opinio quorundam.*—Propter hæc moderni aliqui concedunt, hunc modum existendi Dei in creatura rationali, non esse talem, ut ex vi illius Deus sit realiter et per essentiam in illa, quia solum cognitione, et affectu actuali, vel habituali in illo esse dicitur. Quod si inferatur secundum hunc modum non dari personam Spiritus sancti, sed dona ejus; respondent, dari Spiritum sanctum solum, quia ibi, ubi antea erat per immensitatem effectus gratiæ operatur. At profecto hoc non transcendit modum existendi Dei in creatura per potentiam, qui modus quasi extensive augetur per novum effectum: et per extrinsecam denominationem ab illo. Unde non fit, Deum incipere esse novo modo in anima, qui sit distinctus ab illis tribus. Nec videtur sufficere, ut Deus ipse venire aut mitti dicatur, cum ex vi talis modi non constituatur ibi Dei substantia præsens, nec novo titulo ibi ad sit, secundum suammet personam. Denique, si ad missionem satis esset ille novus effectus, posset Deus mitti ad crea-

turas irracionales, etiam sine unione hypostatica et ad peccatores, et ad Dæmones aliquid miraculosum in eis operando.

12. Videtur igitur mihi satis probabiliter et pie sentire, qui dicunt, talia esse dona gratiæ gratum facientis, ut vi sua, vel quasi connaturali jure postulent intimam, realem, ac personalem præsentiam Dei in anima per talia dona sanctificata. Quod per hanc conditionalem optime declaratur. Quia si per impossibile fingamus Spiritum sanctum non esse alias realiter præsentem intra animam eo ipso quod anima talibus donis afficeretur, ipsemet Spiritus sanctus veniret ad illam per præsentiam personalem, et in ea esset, et maneret, quamdiu gratia in illa duraret. Atque hac ratione, licet nunc alias habeat illam præsentiam ratione suæ immensitatis, et potentiæ, merito dicitur nunc habere illam speciali titulo, ratione gratiæ, et charitatis, et ideo merito dicitur venire, vel mitti ad animam mediantibus his donis. Sic enim intelligimus missionem Verbi divini ad humanitatem, quam assumpsit, quia licet fingeremus, Verbum non esse per immensitatem præsens illi humanitati, eo ipso, quod illi hypostaticè uniretur, ex vi unionis, et ad illam terminandam oporteret fieri intime præsens, et ideo ratione unionis dicitur nunc esse in illa humanitate realiter, et intime speciali modo. Ad hunc ergo modum dicimus Spiritum sanctum dari animæ, et speciali modo esse in illa intime, ac realiter ratione gratiæ sanctificantis. Hoc autem intelligitur evidentius in exemplo adducto, quia illa unio realis, ac physica est, ac ita substantialis, ut ex illa unum per se consurgat, quod intelligi non potest sine mutua, ac intima præsentia eorum, quæ uniuntur. At in hac unione per gratiam non intercedit tam evidens ratio, nam est magis unio affectiva, quæ accidentaliter dici solet, quia mediis accidentibus fit.

13. Nihilominus reddi potest sufficiens ratio moralis, quæ rem hanc satis declaret. Nam per gratiam, et charitatem perfectissima quædam amicitia inter Deum, et hominem constituitur. Amicitia vero ex se petit unionem inter amicos, non solum per conformitatem affectuum, sed etiam per inseparabilem præsentiam, et conjunctionem, quoad fieri possit. Unde amicitia perfectissima et maxime spiritualis, ac divina suo jure, ac debito postulat intimam Dei præsentiam in homine; quem sibi hoc modo amicam constituit per realem existentiam intra ipsum ex vi talis amicitia, ita ut, quamvis alio titulo ibi non esset, hic sufficeret. Quia

vero hæc unio ita est amicitia, ut tamen non sit omnino inter æquales, sed cum debita proportionem, ideo ex vi illius manet Deus in homine, ut protector, et rector ejus, cujus Deus curam gerit, non solum titulo generalis providentiæ suæ, sed peculiari titulo amicitia. Denique quia in hac amicitia semper habenda est ratio divinæ majestatis, ideo ita ex vi illius manet Spiritus sanctus in homine ut in amico, cui intime unitur, ut simul maneat ibi tanquam amicus summa reverentia et veneratione colendus, ideoque manet etiam ibi præsens tanquam in templo vivo, quod ipse sibi ornat, et præparat per dona creata, ut in illo, et ab illo adoretur. Atque hunc certe præsentia et inhabitationis modum indicant sacræ litteræ in locis citatis.

14. Nec est alienus ab explicatione D. Thomas, sed quædam declaratio illius. Nam per gratiam et charitatem manet Deus in anima ut objectum cognitum et amatum, non utcumque, sed per modum amici intime dilecti, qui non utcumque objective dicitur esse in amante? sed tanquam bonum intime præsens et intra ipsum amantem existens, ut eum peculiariter custodiat, et regat, et ab eo in corde suo colatur, et adoretur. Quod potest etiam declarari exemplo Beatorum: nam ex vi luminis gloriæ habent Deum peculiari modo suis mentibus præsentem in ratione objecti visibilis intime quodam modo unitam ipsis Beatis, ut per se ipsum, et absque alio medio videatur. Ubi lumen gloriæ non facit quidem per se ipsum novam unionem physicam inter intellectum et Deum, ut eo modo dicatur illum facere præsentem, tamen est talis dispositio, quæ natura sua postulat talem præsentiam, etiam præcisa consideratione immensitatis, cur ergo non poterit gratia, et charitas esse similis dispositio alio titulo jam declarato? Denique declaratur, et confirmatur amplius ex doctrina Dionysii, c. 4, de Div. nom., explicata a D. Thoma, 1, 2, q. 28, art. 1, dicente, amorem duplicem efficere unionem, realem et effectivam, et priorem dicit esse, cum amatum præsentialiter adest amanti: *Et hanc (inquit) facit amor effective, quia movet ad desiderandum, et querendum præsentiam amati quasi sibi convenientis:* Affertque Augustinum, lib. 8, de Trin., cap. 10, dicentem: *Quod amor est velut junctura duo aliqua copulans, vel copulare appetens.* Et exponit D. Thomas quod dicit *copulans* referri ad unitatem affectus, quod dicit *copulare appetens*, pertinere ad unionem realem. Quia ergo Deus perfecte amat, quos sanctifi-

cat et quia quod intendit, assequi potest, ideo ex vi talis amoris animæ unitur secundum præsentiam realem.

15. Atque ita intelligitur optime propria ratio, ob quam persona Spiritus sancti non datur, nisi per hæc dona divina, quæ includunt gratiam sanctificantem et charitatem. Ratio autem est, quia sine his donis non contrahitur vera, et realis amicitia inter Deum et hominem. Ex quo etiam facile patet, quid de aliis sententiis supra relatis sentiendum sit, nam uno verbo dicendum est, in illis omnibus modis non dari peculiari modo personam Spiritus sancti, sed dari aliquod speciale donum ejus, ut fides, inspiratio, vel gratia gratis data. Et quia hæc dona sunt ordinis superioris ultra naturæ ordinem, ideo potest dici Deus, vel Spiritus sanctus esse peculiari modo in homine ratione illorum, qui tamen modus non excedit modum existendi per potentiam, sed intra illum dicit quamdam majorem perfectionem. Sic etiam dicitur interdum Deus esse peculiari modo in aliquo, ut eum illuminet, vel dirigat, ut in Propheta, et sic etiam dicitur assistere pontifici, vel Concilio in definiendis rebus fidei, vel scriptori sacro, ut canonice scribat, vel principi, ut regat. Tamen hæc omnia solum intelliguntur secundum peculiarem respectum divinæ providentiæ: unde in tantum requirunt realem præsentiam DEI, in quantum DEUS non separatur a rebus, quibus providet, vel quatenus operari non potest, nisi ubi est. Et ita continentur sub illis modis existendi DEI in rebus per essentiam, præsentiam et potentiam, non tamen attingunt peculiarem illum modum et titulum, quo Spiritus sanctus est in justis ratione gratiæ et charitatis.

16. *Objectio.* — *Prima opinio.* — *Secunda opinio.* — Superest vero objectio, nam sequitur ex dictis, Spiritum sanctum propriè non mitti, nisi cum gratia significans primo infunditur, non vero quando postea per intensionem augetur. Consequens videtur contra D. Thomam, dicta quæst. 43, art. 6, ad secundum, ergo. Sequela probatur, quia postquam Spiritus sanctus jam est in anima per gratiam, licet postea gratia augetur, non incipit esse novo modo in illa, ergo non mittitur ad illam, quia nemo mittitur, nisi ubi non erat, vel saltem non erat illo modo, quo recipit esse per missionem. Circa hoc varie loquuntur theologi. Quidam negant absolute, Spiritum sanctum mitti invisibiliter ad hominem jam justificatum, quantumvis in gratia, vel in donis gratiæ intensive, aut extensive crescat. Tribuitur

D. Thomæ, in dicto articulo sexto, eo, quod in fine corporis dixerit, ad missionem invisibilem requiri innovationem quamdam per gratiam. Sed immerito hoc illi tribuitur, nam etiam in argumento gratiæ est quædam innovatio, ut ipse ad secundum explicuit. Alii (ut divus Bonaventura refert) dixerunt, cum gratia imperceptibiliter augetur, non fieri novam missionem; si autem augetur, perceptibiliter fieri. Verba tamen hæc ambigua sunt, nam si dicatur augeri perceptibiliter, id est, sub signo aliquo visibili, ut factum est in die Pentecostes, sic non est ad rem, quia tractamus de missione invisibili, et ita omne augmentum gratiæ imperceptibile est. Si vero augmentum dicatur imperceptibile, quia sensim et paulatim fit, et notabiliter non immutat modum operandi, perceptibile autem dicatur, quando est adeo extraordinarium et excellens, ut per effectus possit aliquo modo percipi. Sic certa distinctio illa valde accidentaria videtur ad rationem missionis. Unde ipse Bonaventura, in 1, dist. 15, quæst. ult. sentit, per nullum augmentum, quod sit tantum intensivum gratiæ, mitti divinam personam, propter rationem jam factam, quod non incipit ibi esse novo modo, per augmentum quasi extensivum, quo extenditur gratia ad novum operandi modum per novum donum, verbi gratia, linguarum, vel per novum auxilium, ut in augmento, quod fit per Sacramentum Confirmationis, tunc fieri missionem, quia jam est ibi Spiritus sanctus novo modo. Quam opinionem docuit prius Alensis, 1 part., quæst. 73, memb. 4, art. 3, in corpore, licet in solutione, ad 2, non videatur omnino in ea persistere. Ait enim, duplicem esse sanctificationem animæ: primam, quæ est per infusionem gratiæ et secundam, quæ est per augmentum, et per utramque fieri missionem, licet magis proprie per primam. Et utrumque censet probabile Corduba, libro primo, quæstionarii, q. 41, in fine.

17. *Opinio D. Thomæ.* — *Resolutio.* — Divus Thomas vero, in dicto art. 6, ad 2, absolute docet, secundum profectum virtutis, aut augmentum gratiæ fieri missionem invisibilem, præcipue vero attendi quoad augmentum, quando aliquis proficit in aliquem novum statum gratiæ, ut in gratiam miraculorum, aut prophetiæ, aut ex fervore charitatis agnoscitur insigne opus virtutis ut martyrii, abrenunciationis sæculi. Imo, quod difficilius mihi est, addit in solutione, ad 3, etiam in Beatis fieri novas missiones invisibiles, præter eam, quæ in principio beatitudinis facta est,

per novas relationes. Quia licet gratia eis non intendatur, recipit quoddam augmentum quasi ostensivum. Mihi vero placet imprimis per omne augmentum gratiæ sanctificantis fieri missionem. Quia majoris momenti est, magisque pertinet ad unionem cum Deo hoc augmentum, quam omne augmentum extensivum, si non includat intensivam ipsiusmet sanctificantis gratiæ. Et ita sentit Durandus, in 1, dist. 5, quæst. 4, in fine, cum ait, missionem fieri per dona gratuita vel augmentum eorum. Nec objectio in contrarium (scilicet quod persona divina jam antea ibi erat) urget: quia sicut ille homo novum accipit gratiæ gradum, ita persona divina incipit esse ibi novo modo magis perfecto, tum etiam quia quilibet gradus gratiæ est de se sufficiens, ut secum afferat divinam personam, unde, quod antea sit, est quasi per accidens.

18. Deinde assero, quando gratia ita augetur extensive ad peculiare effectus, et actus, sive ejusdem gratiæ sanctificantis, sive gratis datae, aut specialis potestatis supernaturalis, ut specialiter sanctificetur persona in ordine ad tales actus, tunc ad illam fit propriissime missio, etiamsi prius facta fuerit. Sic facta missio ad Apostolos et octavo die post resurrectionem, Joannes 20, et in die Pentecostes, ut bene exponit Leo, papa, sermone 2, Pentecostes. Sic etiam fieri existimo per Sacramenta, quæ sanctificant hominem in ordine ad peculiare actus, dando simul specialia auxilia, et gratias sacramentales. Tandem vero existimo solam collationem novi doni gratiæ gratis date, vel auxilii prævenientis sine augmento gratiæ sanctificantis, non sufficere ad propriam missionem personæ divinæ. Nam, ut supra dictum est, hæc dona de se non sufficiunt ad propriam missionem, ergo licet dentur homini justo, non sufficiunt, quia non afferunt novum titulum de se sufficientem ad specialem præsentiam personæ divinæ præter eam, quæ est per potentiam. Unde in beatis probabile existimo, non fieri novas missiones, sicut non sit gratiæ sanctificantis augmentum. Maxime, quia ille revelationes sunt quasi connaturales illi statui, et ex vi illius singularis præsentiae, et existentiae, quam Deus habet in beatis, conferuntur. Unde ego dicerem, DEUM existentem in beato operari in illo convenienter ad præsentiam, quam in illo habet, et ex vi prioris missionis, potius quam de novo ad illum mitti.

19. Atque hinc tandem intelligitur, in hæc missione invisibili nunquam mitti unam per-

sonam sine alia ex his, quæ mitti possunt. Ita D. Thomas, dicta quæst. 43, art. 5 et 7, Bonaventura supra, et late Corduba, dicta quæst. 41. Ratione ita declaratur, quia non mittuntur per illa dona, nisi ut connexa sunt cum gratia sanctificante, et sic non separantur. Secundo, quia quodlibet donum est ab utraque persona, et ratione illius utraque est novo modo in creatura, et alioqui utraque est procedens, ergo utraque mittitur, et cum illis Pater venit juxta illud Joannis 14: *Ad eum venimus*, etc., licet non mittatur, quia non procedit. Denique per hanc missionem non fit unio hypostatica alicujus divinæ personæ cum anima, ut de fide constat, unio autem per gratiam communis necessario est, tum in efficientia, tum quia est participatio divinæ naturæ, et ita primario convenit ratione essentiali. At vero Alensis supra, memb. 2, art. 3, existimat posse Filium sine Spiritu sancto mitti, et e contrario, quia effectus potest uni, et non alteri appropriari. Dicitur enim Filius specialiter mitti secundum dona intellectus; Spiritus sanctus secundum dona voluntatis ex Augustino, 4, de Trinitate, cap. 20, et 21. Recte vero reponet D. Thomas utraque dona est necessario connexa cum gratia gratum faciente, et ideo missionem etiam utriusque personæ esse necessario conjunctam. Non negamus tamen, quin per antonomasiam illa missio, in qua majora dona amoris communicantur, specialiter tribuitur Spiritui sancto, et illa Verbo, quæ in donis sapientiæ præeminet.

20. *Corollarium.* — Ultimo constat ex dictis missionem hanc solum fieri ad creaturam rationalem, quia sola illa est capax gratiæ, et fruitionis Dei. Quæ ratio concludit, etiam ad angelos factam esse hanc missionem, ut late Alensis supra, et ad Patres, et Justos, qui fuerunt ante Christum Dominum, ut docet etiam D. Thomas, et expresse Leo papa, sermone 2, Pentecostes, cap. 3, et Augustinus, 4, de Trin., cap. 20, et Hieronymus, epist. 9, ad Edibiam. Qui omnes exponunt illa verba Joann. 7: *Nondum erat Spiritus datus, quia nondum erat Jesus glorificatus*, intelligi de missione speciali, et visibili facta in die Pentecostes, non vero de invisibili, quæ omni tempore a creatione mundi ad angelos et homines facta est.

CAPUT VI.

DE MISSIONIBUS VISIBILIBUS SPIRITUS SANCTI.

1. Non sine causa D. Thomas, quæst. 43, sæpe citata, art. 7, solum de visibili missione

